

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Полтавська обласна універсальна наукова
бібліотека імені І. П. Котляревського
Полтавська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

БІБЛІОТЕКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ І СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ І ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

*Матеріали Всеукраїнської наукової конференції,
присвяченої 125-річчю від дня заснування
Полтавської обласної універсальної наукової
бібліотеки імені І. П. Котляревського*

полум'ї революції і громадянської війни чи були розтягнуті «на цигарки» із зруйнованого будинку Попових підприємливими, але не-далекими земляками... Жаль, звичайно, що не знайшлося серед тих, хто «нищив все, що паном звалось», людини, яка зуміла б зберегти для рідного містечка хоч дещицю з безцінного духовного скарбу.

А перша публічна бібліотека-читальня в Решетилівці була відкрита 8 травня 1896 року. То ж через рік співробітники Решетилівської центральної міської бібліотеки мають повне право відзначити 125-ту річницю свого закладу.

Використані джерела

1. Екатерина II. Екатерина II и Г. А. Потёмкин. Личная переписка (1769–1791). – Москва: Директ-Медиа, 2010. – 1414 с.
2. Козюра І.В., Козюра В.М. З літопису рідного краю: нариси. – Полтава: АСМІ, 2011. – 148 с.
3. Решетилівщина – мій рідний край: історико-краєзнавчі нариси / І. В. Козюра [та ін.]. – Полтава: АСМІ, 2017. – 198 с.

УДК 027.022 : 63-051] (477.53-25)(09)

Коломієць Н., Самородов В.

ПАВЛО МИХАЙЛОВИЧ ДУБРОВСЬКИЙ (1857–1916) І ПОЛТАВСЬКА ГРОМАДСЬКА БІБЛІОТЕКА

Серед видатних постатей, що при-множили аграрну славу Полтавщини, особливе місце займає Павло Михайлович Дубровський – знаний організатор науково-освітньої агрономії.

Народився 14.01.1857 р., с. Гамаліївка Глухівського повіту, Чернігівської губернії, нині Шосткинський район Сумської області, в родині настоятеля Харлампієвського Гамаліївського монастиря. Отримав дві духовні освіти – в Стародубському духовному училищі і Чернігівській духовній семінарії. Закінчив Петровську академію

сільського господарства і лісівництва з двох спеціальностей (1882 р., ступінь кандидата с.-г. наук). 1889–1906 рр. – губернський урядовий агроном, уповноважений у галузі сільського господарства, інспектор сільського господарства в Полтавській губернії [3, 4, 22].

Сімнадцять років (1889–1906) Павло Михайлович віддав плідній роботі у Полтавському товаристві сільського господарства (віце-президент, почесний член товариства). За свідченням науковців, воно стало не тільки унікальним явищем за своєю суттю, генеруючи аграрні здобутки, а й збереженням генетичної ідентифікації нації через створення дієвої інфраструктури на селі у вигляді спеціалізованих освітніх закладів, галузевих дослідницьких інституцій, бібліотек, музеїв тощо [4, 23].

Дубровський усіляко сприяв організації сільськогосподарських лекцій, шкіл, виставок. У травні 1896 року за його пропозицією було засновано журнал «Хуторянин», який видавався як «Газета, еженедельное издание». Від травня 1895 р. і до серпня 1906 р. він фактично був редактором, а в разі відсутності президента Полтавського товариства сільського господарства Д.К. Квітки – відповідальним редактором. До речі, саме завдяки професійній і змістовній роботі Дубровського у часопису, «Хуторянин» був допущений вченим комітетом Міністерства народної освіти до комплектування народних бібліотек – читалень (безкоштовно) [4, 21].

Як багаторічний член редакції журналу «Хуторянин», Дубровський отримував багато книжок з різних місць Росії та закордону. Він не тільки читав їх сам, а публікував на них цікаві та змістовні рецензії підписуючи їх не лише повним прізвищем, а і криптонімами – «Д.П., або П. Д-кий». Лише у часописі «Хуторянин» він опублікував 33 рецензії. Більшість із них була присвячена аналізу не тільки популярних видань, а зведень написаних відомими та авторитетними науковцями, такими зокрема, як: П. А. Костичев, П. Р. Сльозкін, Є.Х. Чикаленко, К. Г. Шиндлер, А. А. Ячевський. Все це приклад того, як цінував книгу Дубровський, як він хотів, щоб новітня інформація збагачувала суспільство [23].

З огляду на це, зазначимо, що майже ніхто із тогочасних полтавських соратників Дубровського не проявив себе у ініціюванні перекладання та редагування видань іноземних авторів написаних англійською та німецькою мовами. Дубровський же опрацював три такі праці, які побачили світ у Полтаві 1909 і 1914 рр [23].

Редактор популярної місцевої газети «Полтавский Вестник» Дмитро Іваненко згадував у 1908 р., що Дубровський входив до редакційного комітету цього часопису. При цьому, він відмічає, що хоч за освітою Павло Михайлович не був журналістом, але за вправністю не поступався їм. Усі разом, з його участю вони складали «ядро редакции». Це ж можна сказати і про літературну діяльність Дубровського у неменш відомих «Полтавских Губернских Ведомостях» [20].

Коли у Полтаві довідалися про смерть Дубровського, то Полтавське с.-г. товариство з цього сумного приводу видало спеціальний випуск журналу «Хуторянин» (1916. – № 36/37). На його обкладинці під фотографією небіжчика було написано: «Покойный лучшие годы своей жизни провёл в Полтаве».

П. М. Дубровський – перший губернський агроном Полтавщини. Про компетентність і ефективність роботи на цій посаді свідчить і документ «Отчет о деятельности правительственного агронома по Полтавской губернии за 1892 год» (знаходиться у відділі рідкісних і цінних видань Полтавської ОУНБ імені І. П. Котляревського), де він змістовно й ґрунтовно звітує по актуальних напрямках своєї фахової роботи: 1) організація господарств Полтавської губернії; 2) удосконалення сільськогосподарських знарядь та машин; 3) обробіток ґрунту; 4) сівозміни; 5) кормові культури; 6) садівництво та городництво; 7) лісівництво; 8) ентомологія; 9) бджільництво; 10) кормовиробництво й тваринництво тощо [4].

З метою надання методичної та практичної допомоги господарствам, галузевим науково-освітнім установам головний агроном тільки за 1892 рік здійснив 21 поїздку по Полтавській губернії [7].

У 1893 р. видав брошуру «Про шкідники найбільш уражених рослин у Полтавській губернії у 1892 році», яка є також у фондах Полтавської ОУНБ імені І. П. Котляревського [5].

Найбільш системно Павло Михайлович займався інтродукцією культури білого, чорного і червоного гаюляну (різновид сорго з родини тонконогові). З нею в чотирьох губерніях під його керівництвом були проведені спеціальні польові дослідження. Підсумок цього – праця «Опыты посева трех сортов гаюляна в пределах Полтавской губернии» (знаходиться у відділі рідкісних і цінних видань Полтавської ОУНБ імені І. П. Котляревського) [6].

Перший Полтавський губернський агроном долучився і до справи створення Дослідної станції лікарських рослин [9].

Внесок Павла Михайловича в агрономічну й дослідну справи вагомий. Творча спадщина його налічує 361 наукову та науково-популярну працю, 10 звітів, 8 іноземних оглядів, 10 перекладених видань, 37 рецензій та оригінальних відповідей читачам. Плоди його праць залишаються в дії і сьогодні [7, 10].

Інтерес до улюбленої справи, життєдайність та всеохопність особистості Дубровського надихала і підтримувала інших упродовж усього його життя. У нього неподільно йшли любов до природи, землі, відкриттів, захоплення дослідницькою справою, цілеспрямованість, порядність, відповідальність, громадянська активність і соціальна робота. Власники маєтків неодноразово запрошували його упорядковувати господарства. Крім цього, він мав чітко сформовані національні ідеї впродовж всього життя. Обстоював викладання в школах українською мовою [9, 8, 11].

Павло Михайлович змолоду знався на збиранні книжок, маючи свою власну бібліотеку. Коли він вчився у знаменитій Петрівці, то входив до українського студентського гуртка академії. За спогадами Євгена Чикаленка, саме Дубровського було обрано бібліотекарем цього неформального об'єднання молодих українців у Москві. Згадуючи цю роботу Павла Михайловича, Євген Чикаленко називає його «людиною відданою українській ідеї», скрізь обережно, але послідовно ведучого українську ідею [24]. Саме це зблизило цих людей, а особливо вони подружилися коли Дубровський «...дав мені прочитати у «Вільному слові» високоцінну та інтересну статтю Драгоманова – «Історична Польща та великоруська демократія», що потім вийшла і окремою книжкою. З того часу я близько зійшовся з Дубровським і був з ним у приятельських відносинах до самої його смерті в 1916» [24, с. 116].

Згодом, Дубровський обійняв посаду директора Уманського училища садівництва і землеробства (нині Уманський національний університет садівництва) із Царициним садом (нині Національний дендропарк «Софіївка» НАН України). Він значно підняв рівень цих установ. Однак за національні погляди його було звільнено. Від 1908 року і до самої смерті (30 листопада, 1916 р.) він жив у Петербурзі, де був головним редактором офіційного друкованого органу – журналу «Сельское хозяйство и Лесоводство» [22].

За спогадами сучасників, П. М. Дубровський був високоосвіченою, з надзвичайною працездатністю, енциклопедичними знаннями особистістю, «живой справочною книгою по Полтавской губернии». На його долю часто випадала роль піонера, разом з однодумцями доводилося прокладати незвідані шляхи, створювати нові організації [8, 11].

Тож не дивно, розуміючи значну роль книги, бібліотеки в культурному й освітньому житті суспільства, Павло Михайлович у 1892 році виступив одним із генеруючих організаторів створення Полтавської громадської бібліотеки, активним її розбудовником. Якраз ентузіазм інтелігенції, благодійництво і сприяли втіленню ідеї створення в Полтаві громадської бібліотеки. До речі, Полтавщина вже мала певний досвід: у 1861 році була заснована Миргородська бібліотека [2, 20].

За ініціативи П. М. Дубровського на його квартирі зібралася група однодумців створення бібліотеки (художник Г. Г. Мясоєдов, історик І. Ф. Павловський, міський голова В. П. Трегубов, учитель М. Базилевич та ін.). Вчителем Інституту шляхетних дівчат Михайлом Базилевичем було розроблено проєкт статуту громадської бібліотеки. Ентузіастами підготовлено клопотання щодо створення такої установи і подано Павлом Дубровським на затвердження урядом. 18 травня 1894 року «Статут Полтавської громадської бібліотеки» було затверджено, із незначними змінами, міністром внутрішніх справ І. М. Дурново. 21 листопада 1894 року були скликані установчі збори, які й обрали перший комітет бібліотеки [1, 20]. До складу його увійшли В. Т. Трегубов (голова), П. М. Дубровський (секретар), Є. В. Святковський, С. О. Балабуха, П. Є. Калениченко, М. Г. Кулябко-Корецький, О. М. Лісовський та ін.

Павло Дубровський був незмінним і активним членом комітету до 1906 року (1895–1900 рр. – секретар. 1901 – казначей). Як член комітету Полтавської громадської бібліотеки. Дубровський не лише сплачував обов'язковий річний внесок (5 рублів). Він був найактивнішим її пожертводавцем. Так, при створенні та відкритті Пушкінського відділення, Павло Михайлович першим дав гроші на його розвиток. Крім цього, він дарував до фондів бібліотеки й книжки. Особливим був його подарунок зроблений 1906 року – 238 примірників книг (214-и найменувань) [21]. Вважається, що від часу створення бібліотеки це був найбільший приватний пода-

рунок до її фондів. Це стало гідним прикладом для інших колег Дубровського по Полтавському сільськогосподарському товариству, таких як його президент Д. К. Квітка та секретар О. О. Іллічевський, які теж подарували бібліотеці свої книжкові зібрання.

За наказом від 26 червня 1906 року № 46 перейшов працювати директором Уманського середнього училища садівництва і землеробства. До речі, благодійництвом займалася і його дружина Надія Василівна, українська громадська й освітня діячка, член редколегії «Полтавских губернських ведомостей». Вона з 1896 року – член громадської бібліотеки (річний підписник), а з 1898 року – активний член комітету [14, 20, 21].

Вже згаданий нами Дмитро Іваненко, у своїх спогадах відмічає, що дружина Дубровського користувалася у Полтаві «літературною популярністю», як «белетристка і дуже талановита перекладачка». Вона в себе вдома організовувала зустрічі, на яких бували брати Юліан та Іван Буніни, які тоді жили у Полтаві.

Цікаво, що Буніни входили до земського гуртка, рушійною силою якого були політичні засланці. До їх кола належав і Дубровський. Члени гуртка щосуботи збиралися то в одного, то в іншого із своїх товаришів. Це зібрання у Полтаві називали «Інтелегентським клубом». Його члени обмінювалися рефератами на літературні та громадські теми, вели дискусії щодо змісту цих праць. Саме тут майбутній Нобелівський лауреат І. О. Бунін вперше прочитав своє оповідання «На даче». З того часу Дубровський близько затоваришував із Ю. О. Буніним – агрономом, знаним фахівцем із сільськогосподарської статистики.

Перед комітетом поставало чимало складних і клопітких завдань: збір членських внесків, пожертв книгами і грошима, складання списків книг і їх оцінка для народних та шкільних бібліотек Полтавської губернії, розробка і ведення каталогів, їх друк, напроцювання правил користування бібліотекою і читальнею, поповнення книжкового фонду, пошук приміщення для бібліотеки і його відповідного обладнання, підбір персоналу тощо. Ядром книжкового фонду книгозбірні стала придбана разом із меблями бібліотека Полонської. За них було заплачено за 2274, 36 руб [14, 15, 20].

4 (17) січня 1895 р. в будинку Дамського добродійного товариства була відкрита читальня з абонементом (до 100-річчя від дня народження письменника О. Грибоєдова), а 10 квітня (23 квітня –

за новим стилем) – абонемент для читання книг (у будинку пані Кандиби, де орендували три світлих кімнати) [14, 15, 20].

Усвідомлюючи значення книги для просвітництва, посильну допомогу надавали губернське земство, міська управа, місцеві банки, приватні особи.

Завдяки наполегливій, цілеспрямованій, активній діяльності членів комітету бібліотека розвивалася, збільшувалася кількість підписників, зростав і фонд бібліотеки (табл. 1).

Таблиця 1.

Середня кількість підписників за роками [14-21]:

1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906
270	510	664	773	813	924	1021	962	827	661	711	772

Якщо до кінця 1895 р. фонд бібліотеки складав 4522 томів книг та 5323 томів періодичних видань, то вже на 1 січня 1907 р. було книг – 11064 примірника, періодичних видань 14589 примірників [14-21].

Активізував свою роботу книжковий склад при бібліотеці (табл. 2, 3):

Таблиця 2.

Роздрібна торгівля, виписка підручників і формування комплектів книг за замовленнями (в руб) [14-21]

Види діяльності	Роки									
	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906
Роздрібна торгівля	958	1065	1253	1465	2039	2867	3273	3890	5486	7247
Виписка підручників		1764	4321	1729	4279	2799	1661	1660	2784	3409

Таблиця 3.

**Сума коштів на формування народних і шкільних бібліотек
для повітових земств (в руб.) [14-21]**

Роки								
1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906
6861	3040	1700	1058	3308	2559	2883	1661	1987

З метою поширення знань серед менш заможних верств населення міста та його околиць, Павло Дубровський, інші члени комітету неодноразово піднімали питання відкриття філіальних відділень бібліотеки, при яких проводився б розпродаж дешевих книжок. Та ця ідея довгий час не змогла бути втілена через недостатню кількість коштів. Проте численні клопотання, наполеглива праця комітету дали добрі результати: 9 грудня 1901 відкривається Пушкінське філіальне відділення (на перехресті Ново-Полтавської вулиці і Базарної площі, у будинку Ворожейкіної); 1 листопада 1903 року – відділення Гоголівське на Подолі (у будинку Велецького по Рождественській вулиці, з оплатою 15 руб. за місяць) [2, 17, 15, 20].

Безперечно, заслугою комітету є і те, що після довгих років поневірян та за підтримки міської управи, бібліотека отримала нове приміщення (1 жовтня 1901 року відбулося урочисте відкриття). Новобудова знаходилася на розі вулиць Кузнецької та Іванівської (нині Пушкіна і Гоголя) [2]. План спорудження бібліотеки був запропонований комітетом. Із переходом у нове приміщення бібліотека звільнилася від витрат на оренду, які щорічно складали 720 руб. До речі, під наглядом Дубровського велося будівництво приміщення бібліотеки, яке за його задумом повинне було суміщено з будинком Історично-Природничого музею Полтавського губернського земства. Таким чином у Полтаві повинен бути сформований єдиний культурно-просвітницький центр. У якійсь мірі його реалізовано нащадками, адже сучасна будівля краєзнавчого музею імені Василя Кричевського та Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського знаходяться практично поруч.

Між іншим з огляду на це, хоч побіжно, але зазначимо, що Дубровський дуже багато допомагав по облаштуванню згаданого краєзнавчого музею. Він дарував для експозиції його сільськогос-

подарського відділу цікаві колекції та зразки нових культур не лише із різних регіонів Полтавщини, а й України.

Зберігання фондів, клопотанням перед владою, облаштування читальних залів, підписною діяльністю і багатьма іншими важливими справами бібліотеки займався комітет. Склад його щороку змінювався, але Павло Михайлович Дубровський залишився активним розбудовником бібліотеки. Як відповідальному фахівцю, йому доручили очолити роботу по веденню каталогів у бібліотеці. Багато було зроблено трудомісткої і клопіткої роботи в 1896 році щодо складання, друку і виходу в світ першого каталога бібліотеки. Віддруковано було 1200 примірників (вартість тиражу 258 руб. 75 коп.). Продано 154 примірників каталога (1 каталог коштував 40 коп.), а 13 прим. його розповсюджено безкоштовно [12, 14, 20]. До речі, Павло Дубровський вже в перші роки заснування бібліотеки вів рукописний каталог, який згодом щорічно випускався в друкованому вигляді і підлягав обов'язково цензурі.

Після численних ґрунтовних обговорень, комітет ввів в дію 23 червня 1902 року реформу реєстрації книг (за зразком Харківської громадської бібліотеки) [19,20]. Нова система реєстрації книг створила умови для перевірки книжкового фонду, дала можливість у будь-який момент визначити місцезнаходження книги, а також посприяла збереженню книжкового фонду.

Комітет проводив значну роботу по організації публічних лекцій. Правда, не завжди позитивно сприяла цьому місцева влада. Але задля розвитку діяльності бібліотеки члени комітету удавалися до багатьох заходів щодо вишукування коштів на поповнення новою літературою бібліотеки.

Слід наголосити, що П. М. Дубровський протягом своєї роботи в комітеті завжди проявляв свою громадянську позицію, виваженість у прийнятті рішень. Свідченням є і такі маловідомі історичні факти. На зборах, присвячених пам'яті М. В. Гоголя (22 лютого 1902 р.) саме Павло Михайлович зачитав спогади художника В. О. Волкова про відвідування ним батьківщини письменника. Також ознайомив із листом у «Русских Ведомостях», де висловлювалося побажання викупити приватну садибу, де ріс Гоголь і будинок, де він народився. Не вагаючись, Павло Дубровський підтримав цю пропозицію і запропонував звернутися за допомогою до громадських установ Полтавської губернії [18].

Дійсно, комітет Полтавської громадської бібліотеки об'єднав передову інтелігенцію свого часу, ентузіастів, які добре усвідомлювали роль книги, бібліотеки у культурно-просвітницькому житті суспільства, які сприяли зростанню духовності народних мас.

Це завдяки меценатству, його цілеспрямованості, прагненню донести духовне надбання до розуму полтавчан з'явилася і розбудовувалася Полтавська громадська бібліотека як головний просвітницький центр міста і Полтавської губернії.

23 квітня 2020 року минуло 125 років від дня відкриття для читачів громадської бібліотеки в Полтаві. Сьогодні це Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського, яка відзначила свій поважний ювілей у чудовій новобудові, спорудженій у 1992 році. Науково-просвітницька установа є головною духовною скарбницею Полтавського краю.

Це і є краща пам'ятка П. М. Дубровському та його однодумцям у їх благородній меті культурного та інтелектуального зростання населення нашого краю.

Список бібліографічних посилань

1. Белько О. О. Діяльність комітету Полтавської громадської бібліотеки в 1904–1906 рр. *Рідний край*. 2001. № 2. С. 100-106.
2. Белько О. О. З історії Полтавської громадської бібліотеки / О. О. Белько. *Музеї. Меценати. Колекції* : збірник наукових праць. Київ–Полтава : Археологія, 2000. С. 62-67.
3. Вергунов В. А. Людина, яка сприяла розвитку науково-освітньої агрономії на Полтавщині (до 100-ліття Полтавської державної аграрної академії). *Вечірня Полтава*. 2018. 1 серп. С. 6-7.
4. Вергунов В. А. П. М. Дубровський (1857–1916) – перший губернський агроном Полтавщини / В. А. Вергунов. *В. І. Сазанов – розбудовник вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи та громадянин* : матеріали круглого столу, м. Полтава, 28 листоп. 2014 р. Полтава, 2014. С. 35-38.
5. Дубровский П. М. О насекомых наиболее повреждающих растительность Полтавской губернии в 1892 году: доклад Полтавскому и Лохвицкому сельскохозяйственным обществам / П. М. Дубровский. Полтава : Типо-лит. И. А. Дохмана, 1892. 36 с.

6. Дубровский П. М. Опыты посева трех сортов гаюляна в пределах Полтавской губернии / П. М. Дубровский. Полтава : Типо-лит. Л. Фришберга, 1892. 21 с.
7. Отчет о деятельности правительственного агронома по Полтавской губернии за 1892 год П. Дубровского. СПб. : Тип. В. Демакова, 1894. 55 с.
8. Дьяков В. Н. Памяти Павла Михайловича[Дубровского]. *Хуторянин*. 1916. №36/37. С. 670-671.
9. Іванченко Л. А. Діяльність П. М. Дубровського на Полтавщині як одна з передумов створення Дослідної станції лікарських рослин. *Лікарські рослини: традиції та перспективи досліджень* : матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю Дослідної станції лікарських рослин, с. Березоточа, 14-15 лип. 2016 р. Київ : ДІА, 2016. С. 13-16.
10. Іванченко Л. А. Науково-організаційна та освітня діяльність П. М. Дубровського (1857–1916) в контексті розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / Іванченко Леся Антонівна ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. с.-г. б-ка. Київ, 2017. 23 с.
11. Илличевский О. Памяти П. М. Дубровского. *Хуторянин*. 1916. №36/37. С. 668-670.
12. Каталог Полтавской общественной библиотеки. Полтава : Типо-лит. И. Фришберга, 1896. Вып. 118 с.
13. Каталог Полтавской общественной библиотеки. 3-е изд. Полтава : Электрич. типография Г. И. Маркевича, 1905. Вып. 1. 358 с.
14. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1896 год. (Год второй). Полтава : Тип. Л. Фришберга, 1897. 60 с.
15. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1899 год. (Год пятый). Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1900. 52 с.
16. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1900 год. (Год шестой). Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1901. 46 с.
17. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1901 год. (Год седьмой). Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1902. 75 с.
18. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1902 год. (Год восьмой). Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1903. 74 с.
19. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1903 год. (Год девятый). Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1904. 102 с.
20. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1904–1905 гг. Полтава : Типо-лит. М. Л. Старожицкого, 1906. 100 с.
21. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1906 год. Полтава : Типо-лит. И. Фришберга, 1907. 90 с.
22. Самородов В. М. Дубровський Павло Михайлович. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : НАН України, 2008. Т. 8 : Дл-Дя. С. 493.

23. Самородов В. М. Полтавське сільськогосподарське товариство (1865–1920 рр.) : історія, звичаї, першопостаті : монографія / В. М. Самородов, С. Л. Кигим ; наук. ред. В. М. Самородов. Полтава : Дивосвіт, 2015. 159 с.
24. Чикаленко Є. Спогади (1861-1907) / Є. Чикаленко. Нью-Йорк, 1955. 504 с.

УДК 02(477.53-21)(09)

Копилець Є.

З ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ У КОБЕЛЯКАХ

У вітчизняній історії є періоди, коли розвиток бібліотечної справи належав до особливо значущих маркерів розвитку культури та суспільства в цілому. Таким періодом є і друга половина ХІХст.

Як зазначає Ю. О. Нікітін, модернізаційні процеси у Російській імперії другої половини ХІХ ст. спонукали органи міського самоврядування Полтавської, Харківської та Чернігівської губерній до розширення їхньої діяльності у культурно-просвітницькій сфері. Зокрема, після земської реформи 1864 р. земські установи власним коштом чи на дольовій основі спільно з громадськістю відкривають низку бібліотек: земські публічні, земські народні, для земських службовців, медичні, учительські, шкільні, сільськогосподарські тощо. Після міської реформи 1870 р. муніципальні структури долучалися до часткового фінансування земських і державних бібліотек у містах. Утім, більшість із них в силу тих чи інших причин (хронічний брак коштів, суб'єктивна позиція окремих гласних тощо) приділяли замало уваги відкриттю громадських бібліотек. Тому бібліотечна мережа була строкатою і розвивалася нерівномірно [10].

Описана ситуація характерна і для Кобеляк – повітового міста Полтавської губернії. У нарисі «Край наш Кобеляцький» зазначено: «Перша бібліотека в Кобеляках з'явилась у 1885р. Відкрила її багачка Селіхова. За користування книгами чи журналами вона брала плату. Бібліотеки, що були при церквах, складались із книг релігійного змісту і були малодоступні народу. Перша громадська бібліотека безкоштовного користування була створена в 1893р. Лікар Я.М.Білий подарував кілька десятків книг з власної бібліотеки в користування хворим, що перебували на стаціонарі в лікарні.